

ОСВІТА ЯК ЧИННИК ПОБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ (В ПРАЦЯХ А. ВОЛОШИНА)

Величезний внесок в розвитку національної свідомості закарпатців належить Августину Волошину, метою якого було сприяння самоосвіті селян, ремісників, робітників, що на його думку є одним з головних факторів підвищення рівня загальної і правової культури населення Закарпаття.

А. Волошин вважав, що яскравим прикладом того, що може дати народіві своя влада, є піклування про освіту, тому і сам відводить освіті, науці центральне місце у справі піднесення життя краян та їх національної і правової свідомості.

Зауважимо, що після включення Закарпаття до складу Чехословаччини створилися сприятливі умови для культурно-освітньої діяльності А. Волошина, адже Конституція цієї країни була на той час однією з найдемократичніших у світі. Керуючись інтересами демократії, уряд Чехословацької Республіки стояв на позиції створення і розширення мережі україномовних національних шкіл, які повинні були задовольнити потребу суспільства у вихованні громадянина, свідомого своїх прав, свобод і обов'язків.

Період кінця XIX – початку XX ст. на Закарпатті був досить складним і суперечливим. Заборона викладання українською мовою, відсутність підручників на рідній мові – це далеко неповний перелік причин, через які школа на Закарпатті перебувала в досить складному становищі. Створюючи підручники для народних шкіл, А. Волошин наполегливо боровся проти мадяризації, за збереження рідної мови і культури. М. І. Кляп підкреслює, що у виданих в кінці XIX – на початку XX ст. підручниках Волошин проповідував не лише такі гуманістичні ідеали, як доброта, правда, чесність, гідність, краса, любов, мудрість, а й утверджував ідеали патріотизму, національної гордості, почуття дружби народів, ідею єдності слов'ян [1, с. 195].

Серед популярних і політико-правових праць діяча заслуговують уваги, зокрема: “Що хоче угро-руський нарід” (1918 рік), “Дві політичні розмови” (1923 рік), “О соціальному вихованню” (1924 рік), “Вступ до організації народного шкільництва в республіці Чехословацкой” (1932 рік), “Про шкільне право будучої української держави” (1942 рік).

В умовах формування та реалізації національних принципів і діяльності народної освіти актуальною є публікація А. Волошина “Про шкільне право будучої української держави”, надрукована після довгої перерви в науковому збірнику українського Вільного університету в Празі (1942). У вступній частині публікації проф. А. Волошин підкреслив, “що дух законів залежить від політичної культури держави”. Шкільні закони стосуються, зокрема: педагогічного устрою шкіл, до поділу

і розгалужування шкіл; питання хто має право закладати і утверджувати школи, при цьому таке право надається державі, політичним і церковним громадам, монаршим чинам, товариствам і одиницям; адміністрації та нагляду шкіл [3, с. 100, 113]. Саме розвиток правової освіти, на думку А. Волошина, визначав правосвідомість і новий виток політичної активності населення Закарпаття.

Загалом в праці охарактеризовано розвиток освіти у різних країнах, зокрема, Франції, Німеччині, Австрії, Англії, Голландії, Швейцарії, Угорщині, Італії, царській Росії та Українській Народній Республіці. При цьому, щоб показати вплив шкільної системи на розвиток культури, в тому числі й правової й людського добробуту А. Волошин порівнював наслідки виховного процесу в Америці, де чинники виховання користуються великою свободою, і наслідки виховання в Радянському Союзі, де чинники виховання мали найменшу свободу. Значну увагу Волошин надає принципу свободи культурної праці, який має лежати в основі всього проекту організації українського шкільництва “на основі історичного розвитку та в інтересах релігійно-морального й національного виховання”[3, с. 112].

Не менш цікавою, що заслуговує на увагу є публікація А. Волошина “О соціальному вихованню”, яка побачила світ у 1924 році” [2]. У своїй праці автор виступає прибічником знищення інституту рабства, нерівності й несправедливості, звільняє жінку й показує на права дітей цим самим приносить свободу совісті й науки. На широкому фоні історичного матеріалу він також простежує розвиток понять індивіда і товариства, політичних і соціальних умов життя людини. Посилаючись на французького вченого Сен-Сімона, Волошин говорить, що “для благобыта людського не державна форма важна, но тот способ, котрым розділяються продукты, т.е. моральні відносини між людьми” [1, с. 271].

У своїх поглядах Волошин пропагував ідею такої держави, закони якої, були б спрямовані на підвищення культури та освіченості всіх прошарків населення. Зокрема, наголошував на прийнятті таких законів як: “о бесплатной науці, о новилізації подати школьної, о судах малолітних, о обороні дітей і т.д.” [2, с. 42], тобто закони, які забезпечили б отримання освіти, в тому числі на безоплатній основі, що згодом знайшло відображення в сучасній Конституції України. Сам А. Волошин не лише узагальнював досвід підростаючого покоління, але своєю багатогранною громадсько-політичною діяльністю прагнув здійснити його в умовах Закарпаття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Вегеш М. М., Кляп М. І., Тарасюк В. Ю., Токар М. Ю.* Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України / 2-е вид., допов. – Ужгород : Карпати, 2009. – 480 с.
2. *Волошин А.* О соціальному вихованню. – Ужгород : УНІО, 1924. – 53 с.
3. *Волошин А.* Про шкільне право будучої української держави // Науковий збірник Українського Вільного Університету в Празі. – Прага, 1942. – Т. 3. – С. 100-113.